

Párhuzamos ötvenhatok

Van-e értelme távoli korokat egymáshoz hasonlítani, eseményeket párhuzamba állítani, vagy ez csak afféle kényszerzubbony, ahová a dilettáns a saját hóbortjait gyömöszöli? Történészeink, talán nem minden ok nélkül, ferde szemmel nézik az ilyen próbálkozásokat, s a lelkük mélyén meg vannak győződve, hogy a kontárt kellene összecsomagoltatni és gyógykezelgetni. Megkövetem a szakmát, ha az alábbiakban tabukat, konvenciókat döntögetek, de nem attól erdő az erdő, hogy minden egyes fát megjelölünk benne. Vagy talán az egyes korszakok, mint az idő zord bércei magányosan, megközelíthetetlen elszigeteltségben meredeznek? Netán az volna létezésük egyetlen értelme, hogy a krónikások megmásszák őket, zászlóként tűzve a csúcsra névjegyüket, s aztán ott felejték a szemetet?

A „mihez képest” bonyolult játszmái hálózzák be életünket, viszonylatokat állítunk fel, azonosulunk vagy különbözünk, a legapróbb részleteket is feltárjuk, vagy csak az evidenciákra figyelünk, latolgatva közelítünk vagy radikálisan elrúgjuk magunkat valamitől. Ha az adott történelmi eseményt, mint valami mozaiklapocskát, a lehető legszélesebb összefüggés-rendszerben az egymásból kipattanó, folyton megújuló világfolyamatok megfelelő pontjaihoz próbáljuk illeszteni, akkor egyszerre kell előre és hátra mozogni az időben. A lényeg az, hogy a lehető legárnyaltabb, legplasztikusabb, önnön teljes valóságát a legdinamikusabban kifejező társadalmi és emberi táblóval szembesüljünk. Kirkegaard, aki nagy tabudöntögető volt, költői tömörséggel fogalmazta meg ennek a történelmi szemléletmódnak a lényegét: a múlt a jelenbeli jövő, és a jövő a jelenbeli múlt. Akkor pedig miért ne keresgélhetnénk és találhatnánk viszonyítási pontokat, hasonlóságokat, párhuzamosságokat? Lássuk be, e nélkül olyan unalmas volna a történelem, mint az állatkert majmok nélkül.

Ritka pillanat az, amikor egy nép, vagy legalábbis a nép egy számottevő töredéke nem csak vallja, de el is hiszi, hogy ő a kiválasztott. Ilyenkor nyújtja azt, ami a legjobb vagy éppenséggel, ami a legrosszabb benne.

A magyar történelem két világsorsfordító pillanata: 1456 és 1956 – és ez nem csekélység, mert az európai országok többsége egyetlen ilyen pillanattal sem büszkélkedhet. Az csak természetes, hogy nekünk legalább ilyen fontos a honfoglalás, a tatárjárás, az Anjouk nagy magyar birodalma, vagy minden idők legtehetségesebb királyának, Mátyásnak az uralkodása ugyanúgy, mint 1526, a végvári harcok, Bocskai és Bethlen függetlenségi küzdelmei, Rákóczi szabadságharca, 1848-49, az első világháború, Trianon, a második világháború, a német megszállás, a Szovjet invázió és a bolsevik diktatúra időszaka. A világ számára azonban mi csak 1456-ban és 1956-ban váltunk nélkülözhetetlenül fontossá, anélkül persze, hogy hathatós, érdemleges segítséget kaptunk volna bárkitől.

De mit is jelent ez a fellengzősnek tűnő „világsorsfordító” jelző? Annyit, hogy az egész világ sorsa a mi akkori helyzetünkől függött, meg annyit, hogy hajdani honfitársaink rá is éreztek arra, hogy a Sors, méginkább Isten kiválasztottjai, noha vajmi kevés alkalmuk és idejük maradt a töprengésre, a filozofálgatásra.

1456-ban az oszmán birodalom még a csúcs felé kapaszkodott, 1526-ban viszont már egy csipetnyit túl is volt rajta. Egy hódító mindig közvetlenül a csúcs előtt a legveszélyesebb. Ilyenkor még kamaszos az étvágy, öngerjesztés nélkül is lángol a becsvágy, a fanatizmus. A csúcson túl aztán párologni kezd az eszmény, a csömör is könnyebben lerakja petéit. A dicsőség és az üdvözülés utáni vágy egyre gyakrabban a zsigeri kielégülés, a teli gyomor hajótöröttjeként végzi, lépésről lépésre csökken a hajtóerő.

A török esélyeit utólag elemezve kijelenthetjük, oszmán szemszögből soha nem volt sebezhetőbb Európa, mint 1456-ban. Három évvel korábban Bizánc eleste hártalanná fokozta a szultán önbizalmát, hódítói étvágyát. II. Mehmed felismerte azt, amit hetven évvel később Nagy Szulejmán eltaktikázott. Nevezetesen, hogy egyetlen lendülettel kell elfoglalni Budát, Pozsonyt, Bécsset, Prágát, s aztán rárontani a német birodalomra és a fran-

cia királyságra. Szulejmán a mohácsi csata után feldúlta és lerombolta az ország középső és nyugati felét, majd visszavonult téli pihenőjére. Mehmedet viszont csak Hunyadi János állította meg, Mehmed ugyanis nem érte volna be a fosztogatással. Európa meglehetősen gyenge lábakon állt ebben az időben. 1456-ban Németország egymással rivalizáló fejedelemségek halmaza volt, I. Frigyes csak szimbolikus hatalmat gyakorolt, igazából nem uralta ezt a káoszt. Franciaország még a százéves háborúban kapott sebeit nyalogatta, VII. Károly ambíciója Calais visszaszerzésére korlátozódott. Angliában a York- és a Lancaster-ház gyilkolta egymást. Az itáliai városállamok (leginkább Velence) a saját zsebükre dolgoztak, s össze-összeszűrték a levét a törökkel. Ennyi éppen elég volt ahhoz, hogy III. Callixtus pápának a keresztes hadjáratról szőtt tervei kártyavárként omoljanak össze. Ha 1456-ban I. Mehmed bevette volna Nándorfehérvárt, s aztán Budának, Bécsnek, Pozsonynak fordul, akkor nincs megállás a német, lengyel és itáliai földek meghódításáig, sőt talán még a francia határon sem. A török sereg összehasonlíthatatlanul erősebb, korszerűbb, vagyis jobban felszerelt és kiképzett volt bármelyik európai haderőnél, mi több, az akkori világ bármelyik hadánál, beleértve Perzsiát, Délkelet-Ázsiát, vagy akár Kínát és Japánt is. (A mongoloknak addigra már befellegzett.) Következésképpen az az Európa semmisült volna meg csírájában, amely aztán néhány évtizeddel később kezdte maga alá gyűrni az egész ismert és ismeretlen világot, hogy végül 400 év alatt be is fejezze a „gyarmatosításként” elhíresült hódítást. Mindent összevetve azt mondhatjuk, hogy az oszmán birodalom lekéselt Európa bekebelezéséről. 1683-ban már csak a rákos beteg rángásai lökték a török sereget Bécs falai alá, ahol katasztrofális vereséget szenvedett. Akár ex cathedra is kijelenthetem, hogy Hunyadi János mentette meg Európát, s változtatta meg a világ sorát. Nélküle ma földrészünk nagyobbik felén Allahhoz imádkoznánk, és a próféta segítségében reménykednénk.

De forgassuk még egy kicsit 1456-tól is visszafelé az időt. Ha a Nagy Lajos halálát követő évtizedeket vizsgáljuk, gyors romlást diagnosztizálhatunk az ország életében, fejlődésében. Zsigmondot kezdettől fogva császári ambíciói fűtötték: egész egyszerűen elhanyagolta a magyar királyságot. Nem volt ugyan magyargyűlölő, mint később annyi utódja, de úgy bánt velünk, mint egyik tartományával. Zsigmond hadvezérnek csapnivaló (Nikápoly,

1396), viszont annál ügyesebb, jobb diplomata volt. Ám a török veszéllyel még alkudozások árán sem tudott mit kezdeni. Nagy szerencsénk, hogy 1402-ben Timur Lenk mongoljai leigázták a török birodalmat, s a nikápolyi győzöt, Bajazid szultánt vasketrecbe zárva halálra éhezteték, mert így két évtizedig a törökök nem is próbálkoztak velünk, némi szusszanáshoz jutottunk. Zsigmond alatt hanyatlott a gazdaság, nem fejlődtek városaink, és a jobbagyság helyzete is egyre elviselhetetlenebbé vált. Halála évében, 1437-ben tört ki az első nagy parasztfelkelés Budai Nagy Antal vezetésével Erdélyben. Zsigmond halála után az oligarchák szabad kezet kaptak: északon a cseh huszita Jan Jiskra, Nyugaton a Cillei-Garai szövetség, délen és keleten a hamarosan élre vágó Hunyadi János körül alakultak ki érdekcsoportok. Zűrzavar, pártoskodás, az egymást követő, „idegenből koldult” királyok és az ismétlődő török betörések jellemzik ezeket az éveket. Zsigmond vejét, Habsburg Albertet Jagelló Ulászló követte a trónon, akinek Hunyadi János volt a legfőbb támasza.

De kicsoda Hunyadi János, kicsoda ez az ember? Hogyan lett Szibinyáni Jankóból rövid másfél évtized alatt az ország egyik leghatalmasabb főura, s a magyar történelem legnagyobb hadvezére? Az apa román kis- vagy középnemesből küzdötte fel magát Zsigmond vitézévé, ámde azt a feltételezést sem lehet kizárni, hogy maga a császár a biológiai ős!

Szokatlan figyelem, gondoskodás övezte ugyanis az 1406-ban vagy 1407-ben (bizonyosat nem tudunk) született Jankóneveltetését, fiatal éveit: apródként Zsigmond bizalmi emberénél, Ozorai Pipónál szolgált, majd Lazarevics, szerb fejedelemhez került, ám hamarosan Zsigmond környezetében találjuk. Elkísérte a császárt itáliai útjára, és éveket töltött a milánói udvarban. Aztán, Zsigmond halála után, 1439-ben, immár krisztusi korban szörényi bán és erdélyi vajda, és hosszabb ideje a Hunyadi János nevet viseli. Tudjuk, a rendkívüli képességek nem zárják ki a hibákat, őrá is érvényes a mondás, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze. Hunyadi János a lehető legagyafúrtabb módon, minden alkalmat megragadva gyarapította vagyonát, de egyvalamiben kezdettől különbözött a többiektől. Megérezte és megértette, hogy az ország nem csupán földrajzi terület, hanem az országlakók valamiféle egymásra utalt szövetsége, azaz nem csupán az oligarcháké, de a közép- és kismemességé, sőt a gyengécske városi polgárságé is, a parasztokat

pedig kímélni kell az oktalan nyomorgattatástól, különben oda a nemesség jóléte, oda a gazdagság. Hunyadi első pillanattól kezdve a török elleni harcban látta életcélját, ennek rendelte alá magát úgy, ahogyan rajta kívül senki más! Negyvenkét csatájából harmincnyolcat nyert meg, s 1442-43-ban, ha csak rövid időre is, de fölszabadította Szerbiát és Észak-Bulgáriát. Mindenki a szövetségese volt, és mindenki elárulta, volt, aki többször is, mint például Brankovics György vagy Drakul Vlad. Egyedüli kivétel az albán Kastriota György, azaz Szkander bég...

Nincs arra mód, hogy Hunyadi Jánosnak, a magyar történelem legnagyobb hadvezéri lángelméjének akár csak egyetlen hadjáratát is végig elemezzem, pedig nagy élvezettel tenném. Halhatatlan alakká formálta őt a korabeli szerb, román, bolgár és albán népköltészet is. 1444-ben, a várnai csatában már a teljes siker küszöbén állt, mikor az ifjú király, Jagelló Ulászló hebehurgyasága miatt összeomlott ez a nagy remény. Tegyük mindjárt hozzá: Hunyadi János az európai fejedelmektől soha nem kapott számottevő segítséget, ígéretet annál többet, így mindig a saját erejéből kellett megoldania az ország védelmét. Amikor mint az ország kormányzója királyi hatalmával élt, talán több jutott a kincstárból hadakozásra, de mindenképp a saját vagyonából finanszírozta és természetesen saját maga is vezette a mindenkori sereget. Állandó rágalmazások, áskálódások, pártütések közepette próbálta az országot menteni mind kormányzói, mind országos főkapitányi tisztségében. Életének utolsó négy évét alaposan megkeserítette saját nagylelkűségével, önzetlenségével, amikor helyeselte a hitvány báb, V. László hazatelepítését, holott tudta jól, hogy ezzel csak az őt halálosan gyűlöelő Cillei-Garai párt hatalmát növeli majd, de azt akarta, hogy lakjon végre itthon az ország királya.

Röviden szólnék Hunyadi két kortársáról, akik segítők és úgyszintén jelentős szereplői históriáinknak. Vitéz János váradi püspök a korabeli Magyarország legműveltebb embere volt, aki humanista kört alakított ki maga körül, és Itáliától északra egyedülálló könyvtárat gyűjtött össze. Mint Hunyadi barátja, bizalmasa, annak két fiát: Lászlót és Mátyást oktatta, nevelte. Ő a horvát Zredna kisnemesi származású szülötte az első, aki természetes „hazájának” nevezte egész Magyarországot, megteremtve ezzel a HAZA modern, reneszánsz fogalmát! És ugyancsak ő volt az, aki mint államjogász, a szűk fajivérségi-rendi vonatkozásokon túlemelkedve a regnicola ország egyetemes jelentőségű fogalmának kitalálásával

mindenkit a szent korona tagjának tekintett, aki az ország határai közt élt. Tehát ő a szentkorona eszme megfogalmazója, arról nem is beszélve, hogy unokaöccsét, Janus Pannoniust is elindította pályáján. Vitéz Jánosnak döntő szerepe volt az 1440-es első rendi ország létrejöttében is, amikor a kis- és középnemesség megkérdőjelezhetően bejelentette igényét a kormányzati részvételre.

1455 májusában érkezik hozzánk Itáliából az Európa-szerte híres, 69 éves Kapisztrán János ferences szerzetes, ez a fura szent ember, aki a megszállottságig elszánt, őszintén szomjúhozza a vértanúhalált, és aki meg is álmodja, hogy itt fogja befejezni az életét, noha ez az álombéli látomás azt is világosan tudtára adja, hogy megtagadatik tőle a mártírium. Lehet, hogy a mai emberek számára ez az eszelősség, ez a mindenáron való halálvágy egyenesen visszataszító, de ne feledjük, milyen retentetes kegyetlenség tombolt akkoriban szerte Európában. A halál annyira tudatosodott, annyira áthatotta az alattvalók minden pillanatát, hogy szinte tárgyiasult, és ezt a terhet az emberek mindenhová magukkal hurcolták, akár csak a maiak a személyi igazolványt. Kapisztrán Jánost szentnek kijáró tisztelettel fogadták idehaza világiak és egyháziak, közrendűek és főurak egyaránt. Ahogy rendtársa és későbbi életrajz-írója, Giovanni da Tagliacozzo feljegyezte: „olyan áhitattal, mint Krisztus egyik apostolát”. A pápai felhatalmazással hozzánk érkező franciskánus barát legfőbb célja az volt, hogy megteremtse az országban a belső békét, és a török elleni kereszteshadjáratra, valamint Jeruzsálem felszabadítására mozgósítson, buzdítson mindenkit.

Két rokonlélek találkozott ekkor: Hunyadi és Kapisztrán, akik rögvést megkedvelték egymást! Sajnos, hamarosan kiderült, hogy semmi sem valósulhat meg a nagy tervből. Hiába volt III. Callixtus pápa minden lelkese-dése, anyagi áldozata, hiába tette közzé újabb és újabb felhívásait, egész Európa tétlen maradt, Hunyadi kivéve a füle botját se mozgatta senki. Közben híre jött, hogy a szultán már elindult hatalmas seregével Magyarország ellen. „Nemsokára Budán fogok ebédelni.” – kérkedett II. Mehmed.

Végül egyetlen uralkodó sem küldött katonákat, csupán néhány száz lengyel jött saját költségen a végveszélybe sodródott Magyarország segítségére, valamint horvátok és görögök kisebb csoportokban, illetve Regensburgból német diákok. Itt kezd a két évforduló egymáshoz hasonlítani, gondoljunk csak az 1956-ban nálunk ta-

nuló koreai vagy albán diákokra, akik közül jó néhányan fegyveresen is részt vettek a felkelésben. Közös az is, hogy milyen halálra szántan, halált megvető bátorsággal rohantak a silány fegyverzetű keresztések a törökre, s '56 ifjú hősei a szovjet páncélosoknak. Ám létezik egy nagy különbség: Nándorfehérvár esetében még a külföld passzivitásánál is megdöbbentőbb az itthoni közöny. Írd és mondd, mindössze három magyar főúr: Kanizsai László, Rozgonyi Rajnald és a macsói bán, Kórógyi János sietett Hunyadi segítségére. És a kis- és középnemességből is alig érkezett valaki! Helyettük a Kapisztrán által buzdított egyszerű nép özönlött Hunyadi zászlai alá: kézművesek, parasztok, diákok, cséphadarókkal, kaszákkal, minden különösebb harci tudás, edzettség nélkül. Az igazsághoz tartozik, hogy az utcai barikádharcokban részt vevő felkelők létszáma 1956-ban sem haladta meg országszerte a háromezretet.

Ami most már a nándorfehérvári csatát illeti, ahány történelmi mű, annyiféle szám. Dümmerth Dezső 150 ezres török seregről ír, mások beérik a 90-100 ezres nagysággal. A magyar királyi kettős televízió július 22-i Záróra című adásának műsorvezetője és történész vendégei gyors fogásra készítették a törökök létszámát. A műsor vége felé a 40 ezres, meglehetősen soványka sacc is tőzsdei besszbe fordult, és a „még annyi se” felé lendült. Ha a műsor szereplőinek lett volna még tíz percük, hát, istenemre, hogy a magyar túlerő győzelmét ünneplik az el-sorvasztott oszmán had fölött!

Szerénységem is hajlamos a deheroizálásra, de legvadabb kételkedésem közepette sem tudtam magamat úgy elszámolni, hogy a két és fél-háromszoros török túlerő alá licitáljak. Eddigi olvasmányaim alapján, Szilágyi Mihály és Hunyadi János harcedzett katonáit 15 ezerre taksáltam, a Kapisztrán-vezette keresztéseket húszezerre, szemben a török had 90 ezres tömegével, irdatlan technikai fölényével, 300 ágyújával és 200 nagy gályájával.

Lapozzunk most előre 1956-ig. Mindannyiunk forradalma és a pesti srácok szabadságharca óriási megdöbbenést, bámulatot, lelkesedést váltott ki az egész földgolyón, de az a segítség, amelyre Hunyadiék is úgy áhítottak, most sem érkezett meg. Úgy is mondhatnám, kedves Bush elnök úr, hogy kilóra eladtak bennünket a Szovjetunióknak! De még annak előtte, október 23-án megtörtént a csoda: néhány óra alatt az ország a fejről ismét a talpára állt. Dalolt, virult, szállt, lobogott, áttetszővé, egyértelművé változott az élet. Az utcákra tódult az ország né-

pe. Először Szegeden, Budapesten és Debrecenben, majd a többi városban és a falvakban; volt, ahol csak egy nap múlva, másutt két vagy három nap elteltével, de úgyszólván mindenütt, mindenütt... 1848-49-et kivéve nincs példa ekkora összefogásra, szolidaritásra, áldozatkészségre! S aztán a rádiónál leadott ávós sortűzek hatására bekövetkezett a vörös csillagos kampec, megindult a fegyveres harc az idegen elnyomók és hazai zsoldosaik ellen. Olybá tűnt, hogy befellegzik a bolsi rablólovagok rabló-világforradalmának. A világ sorsát a mi szabadságharcosaink fordították meg, az erkölcsi magasugrás világbajnokai, akik a sztratoszférán túlra, az egekig emelték a mércét, messze-messze önnön képességeik, lehetőségeik fölé. Hogy angyalok-e vagy titánok? Mindegy is, de mindenképpen a szabadságvágy démonikusan megszállott, ártatlan elátkozottjai. Zömmel fiatal munkások, ipari tanulók, egyetemisták, középiskolások, sőt még kisebbek is voltak: általános iskolások. A legjelentősebb harci csoport, a Corvin köz átlagéletkora nem érte el a 19 évet! Ahogy a legendás Bajusz, alias Pongráz Gergely megfogalmazta: „Mindegy, hogy ki voltál, mi voltál, cigány-e vagy király, most testvérek vagyunk, és egymástól is függ az életünk.”

Történelmünkben másodszor következett be ilyen nagy pillanat, mert 1956 az egész emberiség sorsát, gondolkodását megváltoztatta. Nem lehet elégszer hangsúlyozni: a megelőző években fennállt a veszélye annak, hogy a bigottan dogmatikus nyugati kommunista pártok aknamunkája nyomán előbb-utóbb sikerülhet a szabad világ szovjetizálása. 1956 indította el az eurokommunizmus felé az olasz, a spanyol és a francia kommunista pártot: a szovjet csapatok brutális beavatkozása rengette meg hitüket Moszkva tévedhetetlenségében, dominanciájában. Legalább ilyen fontos, hogy az addig nem létező szovjet ellenzék is 1956 hatására kezdett mozgolódni, Szaharovtól Bukovszkijig, Szolzsenyicintől Amalrikig mindenki a magyar forradalom tényéből, tanulságaiból, nemzetközi ideológiai és politikai következményeiből merített erőt az ellenálláshoz. 500 év múltán ismét a magyarok mentették meg elsősorban Európát, sőt ezúttal az egész világot. Ahogy Milovan Đilas írta: „1956 volt a kommunizmus végének a kezdete.”

Hannah Arendt, az egykori Heidegger-tanítvány, később kiváló szociológus és filozófus, éppen abban látta az 1956 utáni véres bosszú, a kádárista megtorlás kegyetlenségének egyik okát, hogy a forradalom önszerve-

zódésének (forradalmi bizottságok, vállalati munkástanácsok) eme páratlan jelensége legalább akkora veszélyt jelentett a kommunista hatalomra, mint a fegyveres harc. Arendt úgy vélte, hogy egyedülálló kuriózum a mi forradalmunk, mert az emberiség történelme során soha, sehol nem született még olyan villámgyors és etikus önszerveződés, mint nálunk. Ezért szerinte nemcsak a bolsevik típusú diktatúra, de a többpártrendszeren alapuló, és egyre inkább elfajuló nyugati kapitalizmus egyedül érvényes alternatívája 1956. A forradalom nemzetközi vonatkozásairól bővebben olvashatnak Domonkos László: Arculcsapott birodalom című, kitűnő tanulmánykötetében. Ha Arendt szerint ez a harmadik út, akkor nyilvánvaló, hogy miért igyekeznek napjainkban is oly sokan elhalványítani a forradalom imázsát. Máig sincs tisztázva, hány forradalmárt gyilkoltak meg és tüntettek el nyomtalanul a pribékek. De a minden törvényességet félresöpítő vérbíróságok ítéletei nyomán is több mint ötszáz embert végeztek ki országshatáron. Legalább ötezerre tehető a harcokban elesett és az áldozatul esett lakosok, harmincezerre a bebörtönzöttek száma, és több százezerre, akiket egyéb módon (munkahelyi előmenetel, a gyermekek továbbtanulása stb.) gáncsoltak el.

Most is folyik az aknamunka. 16 évvel a rendszerátmaszkírozás után már nem kell tartani a kádárista terrorgépezettől, a rendőrkopóktól, a politikai perekétől és börtönöktől és a levitézlett diktatúra állandó gyalázkodásától. Manapság elegendő az emlékezet kútjának beomlasztása, az eljelentéktelenítés, az agyonbeszélés vagy éppen az agyonhallgatás, illetve a látszólag tényekbe kapaszkodó, valójában csúsztatásokkal megspékelt félremagyarázás. Sejthetjük, miféle dömpinget zúdítanak ránk rövidesen a jubileum ürügyén!

Akárcsak Hunyadi harcosai, 1956 felkelői sem bízhatottak abban, hogy egyedül térdre kényszeríthetik a monstrumot, de a szabadságvágy erősebb volt a reálpolitikai megfontolásoknál. A középkori ember életét még Istenbe, Jézus Krisztusba és a túlvilágba vetett feltétlen hite vezérelte, mert egyébként itt, a földi létben minden kiszámíthatatlan volt, sokkal kiszámíthatatlanabb, mint ahogy azt mi elképzeljük. Egy hártavékony réteg: az oligarchák kiszolgáltatottja volt az egész társadalom. A hűbéri-rendi hierarchián belül az odafönt trónoló főuraktól, főpapoktól számos lépcsőfok vezetett lefelé egészen a közvetlen fölöttes gyótróig, de még legalul, a nincstelen szolgák, zsellérek is belerúghattak valakibe, ha másba

nem, hát a szomszéd macskájába. Az élet csak szenvedést tartogatott az egyszerű népnek, a halál után viszont bárki elnyerhette az örök üdvösséget. Kapisztrán izzó prédikációi fanatikus bátorsággal töltötték meg a lelkeket, szíveket. A krisztusi paradicsom reményéhez képest mit számított már ez az evilági siralomvölgye? Másrészt viszont szomorú tapasztalatokat szereztek az emberek arról, hogy ahová a török benyomul, onnan az életben hagyottakat elhurcolja rabszolgának, amihez képest még a legnyomorúságosabb, földbe vajt itthoni odú, vagy a legsilányabb viskó is maga a mennyország, a dohos szalmájával. És nemcsak a szegények, de az egyszerű közrangú katonák is tudták, hiába is adnák meg magukat, néhány napi harc után a török már csak bosszúból is leöldösné őket.

Még ha nem is ilyen misztikus lélekkel, ilyen vallásos hittel, de 1956 felkelői is hasonlóan gondolkodtak: ők is csak a láncukat veszíthették volna, ámbar a többségnek, még lánc sem jutott. Ebben a békebátyás, sztálinista nyomorúságban csak a tankok voltak erős láncokkal felszerelve. A hétköznapi kárvallottjai, kitaláltottjai, ezek a spontánul összeverődött fiatalok sohasem kaptak választ az álszent, hazug diktatúrától olyan alapvető kérdésekre, hogy mi a remény, mi a megbocsátás, mi a szeretet. Kisiskolás koruk óta a komcsi paradicsom eljövételével toszogatták őket, megállás nélkül harsogták a fülükbe, hogy legfőbb érték az ember. A valóság nyelvére lefordítva ez annyit jelentett, hogy mint bárki más, te is csak egy lecserélhető, megsemmisíthető mutáció vagy, s hogy a lenini-sztálini üdvözüléshez vezető úton az árokba, a szemét közé kell hajigálni a szüleidre és a nemzetedre emlékeztető összes érzéset, gondolatodat. És amikor az ávósok meg a szovjet páncélosok az ölés kizárólagosságát kényszerítették ezekre a fiatalokra, legyőzhetetlenné váltak, mert onnantól kezdve már nem önmagukért csatáztak, hanem az emberi méltóságért és a Petőfi által megverselt világszabadságért, de a valóságosért, mely elsősorban és mindennek felett a haza szabadságát jelentette.

Ahogy Szent Johanna Orleans-nál, úgy Kapisztrán Szent János sem tűrte meg a táborban a paráznaságot, a káromkodást, a gonoszkodó, vizályt szító durvaságot és a haszonlesést, vagyis a testi-lelki aljasságot. Amikor például egy kereskedő, a szükséghelyzetet kihasználva, a szokásosnál drágábban próbált egy rakomány halat eladni, a keresztesek majdnem megölték, csupán Kapisztrán

szerzetesei mentették ki a felbőszült emberek kezei közül. Ilyesmire, nagyon ritkán 1956-ban is sor került, de majdnem mindig megelőzte valamiféle provokáció az áldozatul esett személy részéről. Gondolok itt az ávós sortűzekre, tömegmészárlásokra, illetve a magányos ávós orvlövészekre, akik válogatás nélkül vadásztak a polgári lakosságra. Az úgynevezett „ellenforradalom” legfőbb bűneként reklámozott Köztársaság téri ostromra is csak akkor került sor, amikor a rendőrnek álcázott ávósok Nagy Imre parancsát megszegve löni kezdtek az akkor még fegyvertelen tüntetőkre.

A harcok során betört kirakatokból az emberek semmit sem vittek el, mert a társadalom megtisztult becsülete ezt nem tűrte volna el. A letartóztatott ávósokat, elfogott szovjet katonákat már-már dédelgették, etették, itatták, cigarettával látták el, s ha megsebesültek, kórházba vitték őket. Az önbíráskodást szigorúan tiltották, mondván, majd a demokratikus, szabad Magyarország új bírái fognak ítélni a kommunista gyilkosok és hazaárulók ügyében, mert senki sem szennyezheti be bosszújával a forradalom tisztaságát.

Történetek csodák is: Nándorfehérvárnál több, de 1956 Budapestjén is számos. Kapisztrán Szent János, Szilágyi Mihály várkapitány figyelmeztetése ellenére, egy sajkával a még úton lévő, közeledő Hunyadi elé akart evezni, s csak a hirtelen kitört óriási vihar tartotta vissza. Mire az ég kitisztult, megjelent a Dunán a török flotta, vagyis Kapisztrán az idő előtti, értelmetlen halálba csónakázott volna társaival, a törökök eleve fenték rá a fogukat, örömmel csináltak volna belőle vértanút. 1956 legnagyobb csodája a társadalmi összefogás és önzetlenség, és persze a forradalom már említett tisztasága, zseniális önszerveződése, hősiessége. A legnagyobb személyes csoda pedig Nagy Imre meghasonlása a pártjával, kommunista hitével, saját múltjával. A világtörténelem leghosszabb útját tette meg a világtörténelem legrövidebb ideje alatt, amikor nemzetét választotta, a forradalom mellé állt, kinyilvánítva Magyarország függetlenségét, semlegességét, kilépését a Varsói Szerződésből. Nagy Imre 1956 egyik szentjévé, nemzeti hőségévé, mártírjává magasztosult. Még a kádárista vészbírószám sem tudta megtörni, térdre kényszeríteni. Határozottan vissza kell utasítani a rá vonatkozó sunyi, aljas rágalmakat, még ha nemzeti oldalról jönnek is.

Amikor Hunyadi Nándorfehérvárhoz ért, zseniális fortélyal verte szét az óriási szultáni hajóhadat, s ehhez

mindössze kicsiny sajkák álltak rendelkezésére. Kiváló bajvívó is volt, elsőként ugrott át az ellenséges bárkákra, vízbe söpörve, lekasabolva mindenkit, aki az útjában állt. Jónéhány történet szól az 1956-os felkelőparancsnokok személyes bátorságáról, találékonyságáról, akiknél a társaik gyakorta még vakmerőbbeknek bizonyultak. Különösen a tizenévesek, akikben még nem működött a halálfélelem. De ne gondoljon senki a mai focivetélkedőkre, olimpiai versengésekre, '56-ban életre-halálra ment a viadal. Nem az volt a fontos, hogy ki lesz a bajnok, hanem az, hogy megszülessen a független, szabad Magyarország, és az oroszok kitakarodjanak végre innen. A parancsnok is csak egy volt a többiek közül, akit tapasztalata, stratégiai és taktikai elgondolásai, jó döntései, veleszületett vezetői képessége miatt becsültek, és amolyan „első az egyenlők között”-alapon hallgattak szavára társai. Közülük most csak egy valakit említenék, és éppen Kapisztrán miatt: Végvári Vazul ferences atyát, aki a budai vár parancsnoka volt, és november 7-ig védte területét méghozzá úgy, hogy bajtársait is kimenekítette a gyűrűből az utolsó pillanatban. Vazul atya hajdanán katonatisztnak készült, utána lett szerzetes belőle. Az oroszok hajtóvadászatot indítottak a „barna pópa” ellen, ahogy ők nevezték, de Vazul atya valóban csodával határos módon, nagy hidegvérrel és az ég segítségével csúszott ki a marokból.

Mind a két történelmi fordulónál beigazolódott, hogy nem az ember választja a Sorsot, hanem a Sors választja az embert. Ám, amíg 1956-ban a vezetői szerepkör félig-meddig tanácsadó-irányító jellegűnek mondható, addig Hunyadi és tisztjei megkérdőjelezhetetlen tekintélynek örvendtek, és senki sem vonhatta ki magát parancsaik alól; mindenki feltétlen engedelmisséggel tartozott feljebbvalójának.

Nándorfehérvárnál és Budapesten egyaránt, mindig, mindenütt akadt valaki, aki a legvészjóslóbb, legreménytelenebb helyzetekben is lelket öntött a csüggedőkbe. 1456-ban mindenkinél jobban Kapisztrán, a hajdani pápai főinkvizitor, aki múltjával teljes ellentétben türelemre intette híveit a pravoszlávok és egyéb nem katolikusok irányában, mondván: „Akik most bennünket a török ellen segíteni akarnak, azok a mi barátaink”. 1956-ban is akadtak olyan kommunisták, akik önszántukból a felkelők mellé álltak, például Kopácsi Sándor, Budapest rendőrfőkapitánya, aki iszonyú vérfürdőt rendezhetett volna már október 23-án, de sem a meggyőződése, sem a lelkiis-

merete nem vitte rá. Vagy ott volt Dudás József, a Blaha Lujza téri felkelők parancsnoka, akit elsőként végeztek ki Kádár hóhérai a Széna téri parancsnokkal, Szabó bácsival együtt, '56 decemberében. Angyal István, a Tűzoltó utcai parancsnoka ugyan már évekkal előtte kilépett a pártból, de baloldali érzelmű maradt, olyannyira, hogy november hetedikén kitűzette a vörös zászlót a barikádra, ahová aztán pillanatokon belül gránátosöt zúdítottak az orosz tankok. Ez persze nem jelenti azt, hogy a reformer kommunisták döntő szerepet játszottak volna a forradalomban, hiszen a társadalom túlnyomó többsége jóval korábban kiábrándult a sztálinista-rákossista diktatúrából, és semmiféle hamis illúziót nem dédelgetett magában. Még a gyerekek sem, pedig ők már ebben a dresszúrában nőttek fel.

Nándorfehérvár három hetes ostroma azért is példa nélkül való, mert magyar területen addig még soha ekkora seregek nem ütköztek meg várostrom-várvédelem formációban. Idő híján nem ecsetelhetem a július 21-i szörnyű éjszakai rohamot, már-már elesett a vár, a török a piactérig nyomult, amikor Dugovics Titusz magával rántotta a mélybe a lófarkas zászlót kitűzni készülő ellenséget, s ezzel megfordította a küzdelmet. 1956 ifjú hősei nem egyszer a testükre kötözött kézigránátokkal ugrottak neki a tanknak, vagy egyenesen a tank alá. Ismeretes a jelenet, amikor 1456. július 22-én Kapisztrán, éltes korát meghazudtolva, szinte úszva a levegőben, s a keresztet magasra emelve vetette rá magát keresztesei élén a törökre. Hunyadi, az ezt követő zűrzavart használta ki, azonnal lecsapott az ellenség védelem nélkül maradt ágyúira, elfoglalta azokat, majd lőni kezdte a szultáni sereget. Ekkor kapott dűhrohamot II. Mehmed, s úgyszólván esztét veszve rohant bele a csatába, ahol csaknem halálra sebeztek. Köpenybe csavarva mentették ki testőrei, s meg sem álltak vele Szófiáig. Mikor magához tért, szegényében öngyilkos akart lenni, de megakadályozták ebben. Később, Hunyadi halálhírére hosszú, mély hallgatásba merült, aztán csak annyit mondott: „Ellenségem volt, de fájdalom halálát. A világ a legnagyobb emberét vesztette el benne.”

A szultán sebesülése után a törökök mindent hátrahagyva, pánikszzerűen menekültek Nándorfehérvár alól, isteni rendelésnek vélvén mindazt, ami velük itt megesett.

Hunyadi Jánost, a törökverő hőst Európa-szerte ünnepezték, ám sajnos már csak három hét volt hátra az életéből. Augusztus 11-én magával ragadta a pestisjárvány.

Nem sokkal később harcostársa, győzelmének hű segítőtje, Kapisztrán Szent János is követte: október 23-án tért meg Teremtőjéhez.

Úgy látszik, mégiscsak léteznek misztikus dátumok. Ötszáz évvel később ezen a napon támadt fel a magyar szabadság, hogy aztán november 4-én megérkezzen Moszkva „testvéri segítsége”. A feltartóztathatatlanul hömpölygő pokol gyásznapján a szabadság és függetlenség vérrel és korommal odafröccsentett krikszkrakszokká zsugorodott. Az oroszok halomra öldösték a felkelőket, és úgy nézett ki, hogy az ország megsemmisül... De a dac talán mégsem! A dac, mely a térdre roskasztó alázat ellentétes ikertestvére. És valami kifakult ibolyaszínű remény kókadozott még, hogy jön az ENSz, meg hogy az amcsik ezt mégsem hagyhatják annyiban...

1956-ban is szűk három hétre korlátozódtak az események, akár 1456-ban. November 11-re elcsendesedett a város, az utolsónak maradt csepeli haláltáncosokat is letarolták.

És a küzdelmet követő megaláztatásokban is találunk hasonló förtelmeket, noha hamarosan ellentétes irányba fordult el a két történet! Egyelőre maradjunk a kezdeteknél. Alig szenvedett ki Hunyadi János, amikor az a Cillei, aki a közeledő török hírére nemrég még gyáván megfutt, most Ausztriából visszatérően, nagy dérrrel-dúrral vonult be unokaöccse, Habsburg V. László oldalán Budára, az immár alaposan megkésett német kereszteshad élén. Itt azonnal megkezdte rágalomhadjárátát a halott hőroz ellen, híresztelvén, hogy Hunyadi az ország pénzét hűtlenül kezelte, elherdálta. Hamarosan Nándorfehérvár alá vonult, ürügyül azt hozva fel, hogy meg akarja szemlélni a vár állapotát, és kereszteseivel kellő módon óhajtja megerősíteni a védelmet. Ezt az átlátszó trükköt még a jóhiszemű, naiv Hunyadi László se hitte el, s csak a királyt és Cilleit engedte be a várba. November 10-én szóváltás támadt Hunyadi László és Cillei közt, utóbbi kivont karddal rontott az ifjúra, de rajtavesztett. Innentől kezdve ismerjük a történetet, ha máshonnan nem, Erkel egyik legszebb operájából. Cillei hasonszőrű társai, Garai nádor és Újlaki ujjak köré csavarták a gyenge jellemű, akarat nélküli bábkirályt, arra biztatták: ölesse le a Hunyadi-fiúkat. A végzet néhány hónap alatt rémdrámává kanyarította az eseményeket, 1457. március 16-án, Budán V. László kivégeztette Hunyadi Lászlót, Mátyást pedig magával hurcolta Prágába. De a kamasz királyt is utolérte a halál, mert Podjebrád György, prágai helytartó 1457 novemberében

megmérgeztette. Újra eltelt néhány hónap, míg nem 1458. január 23-án, a befagyott Duna jegén, a közne-messég tömegeitől ösztökélve, és Szilágyi Mihály remek-be szabott beszédének hatására, Hunyadi Mátyást az országgyűlés királlyá választotta, s amikor februárban haza-érkezett a prágai fogságból, örömmámorban tódult a so-kaság az ifjú uralkodó üdvözlésére.

1956 decemberétől egyre fokozódó tempóban nö-vekszik a terror, folynak a letartóztatások, a kivégzések. 1957. május elsején többszázazres tömeg ünnepli lelke-sen a hóhért, Kádár Jánost és illegitim rendszerét. És ez-úttal nincs happy and, mint 1456 után. A Cillei-Garai-Újlaki-típusú oligarchák, ahogy kiváló történésünk, Dümmerth Dezső jellemezte őket: „ha saját önző szá-mításait megtalálták, teljes közönnyel viseltettek az álta-luk át nem érzett nemzeti öntudat iránt.” Mintha ugyanez a hazaáruló magatartás reinkamálódott volna a „Kádár-Pró-Dögei”-féle úgynevezett Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányban.

Mátyás megválasztásakor nem a szerencse, nem a vakvéletlen játszotta a főszerepet. A magyarságban épp-úgy keveredtek a nemes és rossz jellemvonások, mint bármelyik népben. A zsigmondi évtizedek s az „idegenből koldult” királyok százalmas produkciói ellenére a XV. szá-zad derekára néhány kedvező fordulat is történt. Például, a már említett rendi országgyűlés megszületése 1440-ben, a Vitéz János által kidolgozott szentkorona-eszme és regnicola országlakó fogalmának bevezetése, s a nán-dorfehérvári csatát követő aljas fordulatokra válaszkép-pen a felismerés, hogy nincs értelme idegen dinasztia-kal kísérletezni, jobban jár az ország, ha az irigységet, a rivalizálást félretéve, saját köreiből ültet valakit a trónra a nemesség. Ezek mind hozzájárultak egy egészségesebb nemzeti öntudat megszületéséhez, s a Hunyadi János halálát követő vézskorszak nyúlfarknyi rövidségéhez.

Ennek a középkori fejlődésnek éppen az ellenkezője játszódtott le és vezetett aztán az 1956-os forradalmat kö-vető véres diktatúrából legvidámabb barakká vedlő kádárista „aranykor” nemzeti öntudatvesztéséhez. A re-mény tört össze 1956 után, hogy Magyarországból vala-ha is független, szabad ország lesz. A korbács és a mé-zesmadzag egyidejű alkalmazása viszont tökéletesen be-vált: láthatjuk, milyen eszményeit vesztett, előregedő roncs-társadalom tántorog a szokás-, hagyomány-, nyelv-és nemzetcsere felé a Magyar Köztársaságnak csúfolt, valóságban azonban a multinácik által irányított Euro-

tartományban. Genetikusan épült be a reménytelenség az 1956-ot követő évtizedek egyre jellegtelenebb gene-rációiba. Fiataljaink menekülének ebből az identitáshi-ányból, a gyarmati tisztizsolga létből, és menekülnek is a maguk módján a droghoz, a minőség elutasításához, a ki-zárolagossá magasztalt ösztönvilághoz. Ez a zöm. Ez a tömeg. Ez az ördögi módon átgyúrt, történelmi emléke-zetvesztéstől bódultan hömpölygő, globalista biomassza. A levert forradalom után letartóztatásokkal, gumibotózás-sal, sortüzekkel, kínzásokkal, kivégzésekkel, állandó megfélemlítéssel kezdődött, majd pedig gazdasági álme-chanizmussal, nyugati kölcsönökkel, eladósodással, táncdalfesztiválokkal, rádiókabarékkal, szocialistabrigá-dos sörözésekkel folytatódott, hogy immár genetikusan is tör-lődjön 1956 tiszta, szép gondolata, s végül eljussunk 2004. december 5-ig, nemzettestvéreink kitagadásához.

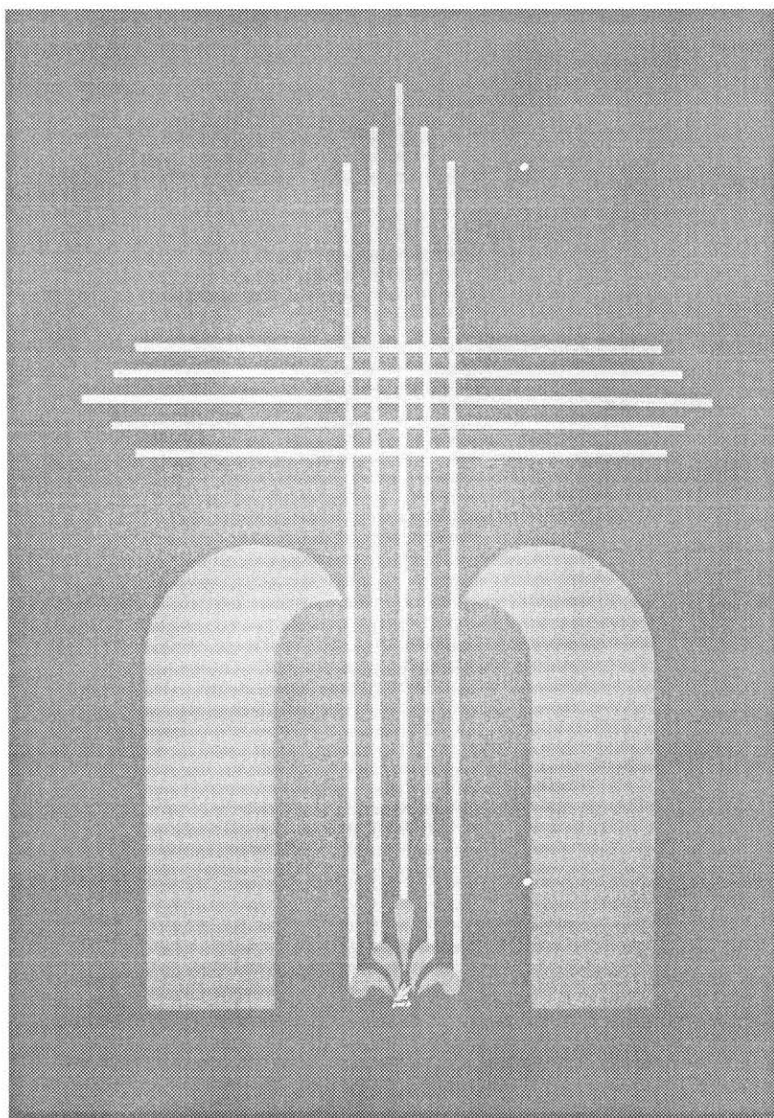
Most már szétröhögve a függetlenség és a szolidari-tás óhaja, lesajnálva az emberi tartás és méltóság minden gesztusa, agyonszélsőjobbozva bármiféle nemzeti öntu-datról tanúskodó eszmefuttatás, kifütyülve a Teremtőhöz méltó, szuverén művészi alkotómunka, színre tapsolva minden zabálási-rongyázási-dugástechnikai mánia, fel-magasztalva a superközépszer gátlástalan sztár-bálványimádata, meghódítva a bankbetétbélelésből varrt zseb, összeábrándozva félvilágnyi utazás a vaginák alag-útjain, odahamisítva a Remény pártkatonájának aláírása a jövő kopogtató céduláján, és immár előléptetve az erő-szaknévsor címadó-jává az ügyeletes Néró...

Megismétlem: Hunyadi János győzelmei mentették meg Európát, segítették trónra legnagyobb királyunkat, Mátyást, aki évtizedekig itáliai szinten virágoztatta a rene-szánszot, kiemelve a legfontosabbat, a magyar kultúrát a balkáni elposványosodásból. Mátyás hagyatékából táplál-kozott évszázadokon át a hazai szellemi élet. A hajdanvolt humanizmus emléke is éltette Balassi és Csokonai költé-szetét, Bessenyei utópiáját, Kazinczy nyelvújító mozgal-mát. A nándorfehérvári csata, azon túl, hogy 70 év hala-déket adott a magyar függetlenségnek, annyi tartalékot, lelki energiát is kölcsönzött a jövő generációinak, hogy képesek voltak bármilyen, bármekkora nyomorúságban átvészelné a több évszázados török és osztrák elnyomást. Vajon a mostaniak mikor törlesztenek valamit ebből az egykori, nagyon is gyümölcsöző kölcsönből? Vagy balek módjára csupán a világbanki adósságot hajlandóak nyög-ni nemzedékeken át?

Pontosan 500 évvel később, 1956 mentette meg a világot a kommunista ideológiától, cserébe végképp magunkra maradtunk. Eltelt 33 év, hogy aztán lelkileg, szellemileg kiherélve, elárulva, önsorsrontó világbajnokként kerüljön ki a magyarság a rendszerváltásnak hazudott legújabb összeomlásból. Nem akar szembenézni múltjával, menekül előre, nem vállalja sorsát. Villámgyorsan süllyed ebben az egyébként villámgyorsan kaotizálódó, emberi mivoltából egyre inkább kivetkőző, s az egyetemes katasztrófát megcélzó világban. Aki bírja, marja. Mindenki úgy menti a bőrét, ahogy tudja. A cél ismét szentesíti az eszközt. Ohne szolidaritás. A nyugati rablótőke züllött kis banánköztársaságot, vagy még inkább banándiktatúrát varázsol belőlünk, politikusaink, úgyszólván

a teljes magyar elit készséges, csicskási közreműködésével.

Amikor idáig jutottam, úgy éreztem, megfulladok. Gyerünk ki a friss levegőre, a Normafához! Miközben az egyik erdei ösvényen bandukoltam, befelé figyeltem, hátha felidézhetném ama fényes októberi nap szívdobbanását. Hirtelen valami tompa dobogásféle ütötte meg a fülemet, lovasok bukkantak elő a leágazásból, négyen voltak, libasorban ügettek. De hol késnek az örömtől sugárzó arcok, hol a lyukas zászlót lobogtató tömeg? És ezek meg honnan kerültek ide? Van valahol a közelben egy béristálló? Félreugrottam, s mire felocsúdtam, már el is tűntek. Az eltűnt idő lovasai? De feltűnhetnek-e az eltűntek? Mit hoznak, mit visznek? Ki küldte őket?

Siratóének II.